

Toespraak van de minister-president bij de herdenking van Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard, Bijeenkomst Eerste en Tweede Kamer, 6 december 2004

Prins Bernhard heeft het nog meegemaakt. In zijn prilste jeugd. Het Europa dat nog niet geschonden was door de bittere ervaring en de nasleep van twee Wereldoorlogen.

Hij werd geboren in 1911, en woonde op het landgoed Reckenwalde, in een streek die tegenwoordig in Polen ligt. Zijn eerste jaren waren onbezorgd. Maar het zou niet lang duren eer ook zijn familie werd meegezogen in de maalstroom van de Eerste Wereldoorlog.

In de 93 jaar van zijn leven heeft Prins Bernhard Europa en de wereld enorm zien veranderen.

Bij veel van die veranderingen was hij zelf actief betrokken, als echtgenoot van Prinses – later Koningin – Juliana, met wie hij in januari 1937 trouwde.

- Hij vocht als bevelhebber van de Nederlandsche en Binnenlandsche Strijdkrachten mee in de strijd tegen de Nazi's.
- Hij gaf – samen met Koningin Juliana – zijn beste krachten aan de wederopbouw van ons land.
- Hij werkte aan versterking van de transatlantische relaties, maar zette zich óók al vroeg in voor de eenwording van Europa, omdat hij geloofde dat we alleen zo een kans zouden hebben op een stabiele vrede.
- Hij zag de technologie en de welvaart een hoge vlucht nemen.
- Hij zag ook de keerzijde daarvan: de dreigende vernietiging van waardevolle natuurgebieden en van diersoorten die de aarde juist haar rijkdom geven. En hij deed wat in zijn vermogen lag om die natuurlijke rijkdommen te helpen behouden.

In ieders leven zijn er perioden die als het ware de essentie bevatten van dat leven. Het zijn die – vaak relatief korte – perioden die later beeldbepalend zijn in de herinnering.

Persoonlijke talenten, overtuigingen, daden, lijken er zich in samen te ballen.

Voor de Prins was de tijd tussen september 1944 en het einde van de Tweede Wereldoorlog zo'n periode. Het was een verwarde tijd, waarin de Prins optrad als bevelhebber van de Nederlandsche en Binnenlandse Strijdkrachten.

Achter die naam ging een zeer diverse verzameling mensen en groeperingen schuil. Mensen met zeer uiteenlopende politieke en religieuze overtuigingen. Met karakters die soms botsten. Bovendien moest men opereren onder zeer moeilijke omstandigheden, vaak zonder de broodnodige middelen.

Het is de onschatbare verdienste van de Prins geweest dat hij in die uiterst moeilijke maanden de eenheid binnen de Nederlandse gelederen wist te bewaren.

Niet alleen smeedde hij een eenheid uit het veelkleurige Nederlandse verzet, hij groeide ook uit tot een symbool, een inspiratiebron voor al diegenen die hun leven in de waagschaal stelden om onze vrijheid te herwinnen.

Hoe sterk de inspiratie was die de Prins aan zijn strijdmakkers gaf, weten we allemaal. Hun trouw aan de Prins – en de onvoorwaardelijke trouw van de Prins aan hen – bleek telkens weer tijdens bijeenkomsten en herdenkingen.

Die vriendschapsband werd gedurende zestig jaar hechter en hechter.

“De man heeft een ijzeren wil”, zei één van hen. “Eind 1994, toen hij in kritieke toestand in het ziekenhuis lag, hebben we hem bezocht. Hij had overal slangen, kon zich niet verroeren, niet spreken. Naast zijn bed lag een leetje, waarop hij schreef: ‘5 mei, Wageningen’. En inderdaad, hij wàs er.”

Het zijn die bewijzen van levenskracht die steeds weer diepe indruk maakten. Prins Bernhard liet zijn mensen nooit in de steek. Ook niet als het moeilijk werd. Het is daarom dat velen het overlijden van de Prins beleven als een persoonlijk verlies.

De Bevrijding en de eerste naoorlogse maanden in ons land verliepen beheerst. De Prins heeft zich daar met volle kracht voor ingezet.

In een radiospeech vlak na de Bevrijding hield de Prins zijn landgenoten voor dat bij de zojuist herwonnen vrijheid ook verantwoordelijkheid hoort. Mede door zijn optreden en zijn gezag werden onnodig geweld en nieuw onrecht zoveel mogelijk voorkomen. Daarvoor zijn we de Prins veel dankbaarheid verschuldigd.

Na de Bevrijding droeg de Prins samen met Koningin Juliana volop bij aan het herstel van ons land.

De Prins nam zijn positie als echtgenoot van de Koningin bijzonder serieus en gaf er op een actieve, betrokken en talentvolle manier invulling aan, zowel binnen als buiten onze grenzen. Hij zag al snel in dat samenwerking in Europa van essentieel belang was voor de toekomst van Nederland. Van die Europese samenwerking is hij altijd een hartstochtelijk voorvechter geweest, onder meer in de functie van voorzitter van de Europese Culturele Stichting.

Prins Bernhard trad ook op als reizend economisch ambassadeur van Nederland. Hij was commissaris van een aantal grote Nederlandse bedrijven en maakte succesvolle reizen naar vele landen.

Een terugblik op het leven van Prins Bernhard is niet compleet zonder ook stil te staan bij het jaar 1976.

In een reactie op het standpunt van de regering naar aanleiding van het rapport van de Commissie-Donner, verklaarde de Prins dat hij niet die zorgvuldigheid in acht had genomen die op grond van zijn kwetsbare positie vereist is. Hij betuigde daarover zijn oprechte spijt en gaf aan de volle verantwoordelijkheid voor zijn handelen te aanvaarden. Tegelijkertijd hoopte hij de gelegenheid te behouden om het land te dienen en mede daardoor het vertrouwen te herstellen.

Die gelegenheid heeft de Prins gekregen. En hij heeft daar op een indrukwekkende wijze gebruik van gemaakt.

Door de energieke manier waarop Prins Bernhard na 1976 zijn werk in dienst van onze samenleving heeft voortgezet, heeft hij het vertrouwen hersteld. Dat getuigt van een sterk

karakter en van doorzettingsvermogen. Wie na een zo moeilijke periode zo sterk terugkomt, verdient groot respect.

Wat Prins Bernhard deed, deed hij met volle overtuiging en inzet. Hij was een initiatiefrijk man. Het Prins Bernhard Fonds – later omgedoopt in Prins Bernhard Cultuurfonds - werd door hem opgericht. Ook de Erasmusprijs is een initiatief van Prins Bernhard.

In 1961 richtte hij het World Wildlife Fund op. Prins Bernhard was een hartstochtelijk liefhebber van de natuur en heeft tot op zeer hoge leeftijd gestreden voor het behoud van flora en fauna. Zelfs in zijn laatste tv-interview vroeg hij nog aandacht voor dit onderwerp.

Ruim 67 jaar was Prins Bernhard getrouwd met Koningin Juliana.

Tijdens het laatste gesprek dat ik met de Prins voerde, vroeg ik hem naar de mooiste dag in zijn leven. Zonder aarzeling antwoordde hij toen: ‘de dag van ons huwelijk’.

Hij stond naast Koningin Juliana in tijden van voorspoed en in de moeilijke perioden, die er ook waren. Samen met haar wist hij die moeilijkheden te doorstaan en te overwinnen.

Samen gaven zij een menselijk gezicht aan de jaren van wederopbouw. Samen hielden zij conventies tegen het licht en pasten het optreden van het Koningshuis aan nieuwe tijden aan.

Samen bewezen zij dat de monarchie dynamisch is, en van grote waarde is voor een veranderend Nederland.

Sinds zijn toetreding tot het Koninklijk Huis in 1937 viel de Prins onder de ministeriële verantwoordelijkheid. Die ministeriële verantwoordelijkheid betekent echter niet dat een eigen, persoonlijke ruimte ontbreekt.

In het bepalen van de juiste verhouding tussen ministeriële verantwoordelijkheid en eigen ruimte, hebben achtereenvolgende ministers en de Prins in de lange loop der jaren hun weg moeten vinden.

Tot aan het eind stelde de Prins zich strijdbaar op tegen datgene wat hij als onrecht beleefde. In de laatste fase van zijn leven had hij de sterke behoefte om tegenover een aantal

aantijgingen aan zijn adres zijn eigen verhaal te plaatsen. Ik vond uit volle overtuiging dat hij daarvoor in zijn situatie de gelegenheid en ruimte moest krijgen.

Vele tientallen operaties heeft de Prins ondergaan. Hij was er vaak ernstig aan toe. Maar telkens vond hij de kracht om door te vechten en terug te komen.

“Ik heb een enorme wil om te leven. En iedere dokter kan je zeggen dat als je wilt overleven en doorvechten, dat dat vijftig procent uitmaakt.” Dat zei de Prins in 2001.

Zijn vitaliteit kwam voort uit puur plezier in het leven. En uit het gevoel dat zijn werk hier er nog niet opzat.

Nu is dat werk gedaan. En het werk was goed. Het leven van Prins Bernhard was een vruchtbaar en voldragen leven.

Dat mag ons troosten in deze moeilijke dagen, waarin we in dankbaarheid terugdenken aan het vele dat prins Bernhard voor ons land heeft betekend.

Onze gedachten zijn nu bij degenen die prins Bernhard persoonlijk missen. Bij zijn familieleden en vrienden, die hem zo lief waren.